

The image is a painting of the Statue of Liberty's torch and crown. The torch is on the left, with a golden flame. The crown is on the right. The background is a bright blue sky with a single red balloon floating in the center. The painting style is expressive and textured.

PŘELUD SVOBODY

Ján Simkanič

PŘELUD SVOBODY

Ján Simkanič

Simindr.cz

Ján Simkanič

PŘELUD SVOBODY

Přelud svobody – výběr textů z blogu Simindr.cz
Kniha a e-kniha vydané ve vlastním nákladu autora

Vydal: Simindr.cz v Praze v dubnu 2017

E: info@simindr.cz

W: Simindr.cz

TW: [@Simindr](https://twitter.com/Simindr)

© Veškerá práva vyhrazena.

Na obálce použita reprodukce obrazu autora

Přelud svobody, 60 x 90 cm, olej na plátně

PŘELUD SVOBODY

Ján Simkanič

Simindr.cz

Obsah

Předmluva	6
Přelud svobody	8

Hledání smyslu

Litanie o jistotě, že něco má smysl	26
Ve jménu ničeho	31
Mentální cvičení do složité doby	34
Pomíjivost, samá pomíjivost	38
Co nám dnes nejvíc chybí.....	42
Služebnice života	43

Nad světem

Kvílení pro 21. století.....	46
Ovce Wall Streetu	47
Prodavači snů	51
Elita – strašidlo pro masy.....	53
Prokletí selského rozumu	57
Ozvěny víry	62
Slova beze smyslu	63
Zloději slov.....	64
Mnichovský přízrak nad Kyjevem.....	66
Strach nad Ukrajinou	68
Proč bude válka	74
Evropská osina.....	76
Vítězství jako nejvelkolepější prohra	77
Titanic a Concordia aneb Tragická historie se po sto letech opakuje jako fraška	81
Svět chce být klamán – a my všichni taky	85

Domácí přežvykování

Ty časy zpátky nechceme.....	88
Echt ost	96
Rudá knížka dnes	97
Česká špička nosu.....	98
Nedůvěra.....	104
Takovéto domácí korupčení? Něco lepšího!.....	105
Ovládne nás atmosféra udavačství, závisti a strachu?	107
Prostě to nedělej	109
Než hodíte kamenem	110

Země nenávisť	113
Pryč se sluníčkáři!	118
Se vztyčenou hlavou	123
My nahore.....	129
Proč slušní lidé nechodí do politiky	131

Osoby a obsazení

Symbolický Robin Hood Jan Keller.....	134
Mluvím, tedy jsem	139
Robežskovy ruské slepé skvrny	143
Intelektuální nepoctivost Petra Robežska	148
Chybějící šašek	153
Muž bez pravidel	155
Srdečné pozdravy z Vidlákova	160
Díky za každou další pasy (Pozdravy z Vidlákova II.).....	163
Prezident 2.0	165
Prezidentský novoroční projev, který bych rád slyšel.....	167
Proč se nebát Miloše Zemana	172
Jak jsem se mylil v politice.....	179
Pohádka o skromném miliardáři	182
Sen o zlaté hroudě	185
Premiérův tanec mezi vejci	187
Gule pro Sobotku (a jeho voliče)	189
Hradní pumpa.....	195

Mediální virtualita

Technologická revoluce se nutně promítne do společenské revoluce	204
Kde je ta slavná svoboda?	209
Totalita 2.0 – Boj o lidskou svobodu next generation	213
Ušokovat se k smrti	217
Odmítnout bulvár	221
Média vymknutá z kloubů, šílí	225
Američtí vědci zjistili	227
Ruská propaganda na vítězném tažení českými médii	228
Jak by hlídači psi demokracie měli štěkat v digitálním věku	231
Nic než názor	232
Zesílená hloupost	234
Co se dřív dělo na ulici a po hospodách, dnes můžeme sledovat on-line	235
I ty jsi bublina!	237
Reklama na život	238
Aby člověk něco udělal, často stačí jen aby to dělal... ..	240

Předmluva

Po necelých čtyřech letech vydávám další výbor svých textů. Předchozí kniha *České nesvědomy* vyšla 21. srpna 2013 a od té doby se událo mnoho nevidaného. Okupace Krymu a útok na východní Ukrajinu, absolutní tragédie v Sýrii a uprchlická krize, teroristické útoky v Evropě, posilování autoritativní moci v Turecku, v Maďarsku nebo čerstvě v Polsku, a navrch všeho Brexit nebo nástup Donalda Trumpa. Nic z toho rozhodně nepřispělo k pocitu, že se svět točí příznivým směrem.

V Česku se zatím hranice představitelného zase posunuly o značný kus dál a reálně hrozí, že trajektorie bude ještě výrazněji potvrzena po podzimních sněmovních volbách. Ve společné péči hlavních politických aktérů se zásadní měrou prohloubila frustrace a rozklíženost společnosti, do popředí vystoupily rychlé emoce stavějící na konfliktu, polarizaci a negativním vymezování, došlo k extrémnímu posílení dohlížecího a represivního potenciálu státní moci na úkor osobních i podnikatelských svobod, výrazným způsobem se stále více znejišťuje naše pozice a ukotvení v rámci spojeneckých struktur. Působení českého nesvědomy se navíc propojilo s globální krizí sebedůvěry západního prostoru.

U vědomí soustředěného úsilí o ovládnutí státu ze strany krále střetu zájmů a u vědomí pozoruhodné neschopnosti zbytku politické reprezentace a celé společnosti na to efektivně reagovat nejspíš nelze sázet na nějak přehnaně nadějně vyhlídky, spíše je na místě obava z návratu ducha předlistopadové normalizace, sevřené úzkostí, strachem, mlčením a mentálním disentem. Na místě je tím spíše, že při dlouhodobě pěstovaném zklamání z polistopadového vývoje si velká část obyvatelstva nedokáže představit, že by pod heslem *Bude líp* mohlo být hůř než dnes. A bohužel ani stále silnější varování, ale ani přímé předobrazy rychlého přemapování politické reality v našem těsném sousedství z Polska či Maďarska, pohříchu u nás zoufale nedostatečně reflektované, nedokážou dostatečně otrást sice zpruzelou, ale tradičně rezignovanou či veřejný prostor ignorující českou duší.

Ještě než se uchýlím do mentálního disentu a k malování (od dob *Českého nesvědomy* jsem se dal na alternativní uměleckou dráhu a vtipkuju, že větší šance na přežití než český píšíci intelektuál bude mít český exulant

s obrazy :), chtěl bych mít čistý stůl. Přiznám se, že si vůbec nejsem jist, jestli něco podobného má smysl, a to bez ohledu na to, jak to dopadne, ale nedá mi to.

Posun v ladění většiny textů proti *Českému nesvědění* je docela znatelný – kdo by si pomyslel, že se v roce 2017 budeme vážně zamýšlet a obávat, zda se naše svoboda nestane jen předludem? Jenže k tomu došlo možná právě proto, že jsme se nad tím nezamýšleli a nebáli jsme se toho dostatečně. Přesto ještě stále není pozdě uvědomit si, o co hrajeme a co je, navzdory všem nectnostem, rizikům a nejistotám kolem nás, skutečně to nejdůležitější. A že jediný, kdo to má v rukou, jsme nakonec my všichni.

Poděkování:

*Když jsem dával dohromady knížku *České nesvědění*, netušil jsem, co všechno se díky ní stane. Poznal jsem spoustu skvělých osobností, našel řadu nových přátel a získal odvahu dát dohromady sborník *Mé dětství v socialismu*, který měl nepředpokládaný ohlas, stal se bestsellerem vánoční sezóny 2014 a vydělal neuvěřitelných 400 tisíc korun na pomoc dětem v ohrožení. To všechno díky jedné útlé knížce, ale hlavně díky obrovské pomoci ze všech stran, za níž nikdy nebudu moci být dost vděčný.*

Proto bych chtěl na tomto místě poděkovat hlavně všem ve skupině se stoprocentním souhlasem, jejíž mohutný podíl na tom, co právě držíte v rukou, se slovy dá vyjádřit jen s obtížemi. Vlastně ta knížka patří nejvíc právě jim.

*Dál chci poděkovat za důvěru a velkorysost Eriku Taberymu. Nabídl mi možnost přispívat do *Respektu* svými sloupky a souhlasil, abych část z nich přetiskl i v tomto výboru. V *Respektu* patří velký dík i Martinu Uhlířovi za jeho editorskou pečlivost a náročnost. Považuji za svou čest, že mohu skromným dílem přispívat i do měsíčníku *Reportér*, a nesmírně si vážím důvěry Roberta Čásenského a Michala Musila; je málo takových novinářů v české mediální krajině jako oni. K vylepšení mnoha textů průběžně přispívala řada přátel a ka-marádů, kterým nesmírně děkuji za inspiraci, povzbuzení a mnohá postrčení správným směrem. Moc si toho vážím.*

S pokorou a vděčností se skláním před tolerancí své rodiny, která mě mimo jiné ráno nechává dospát, když to večer s psaním jako vždycky přeženu.

Přelud svobody

duben 2017

Za tohle jsme klíčema necinkali! Asi žádná věta nevystihuje polistopadové Česko líp. Zavřete oči a představte si v duchu ten obrovský dramatický oblouk, který se přes vrcholy a údolí jednoho čtvrtstoletí klene. Na jednom konci ruka, chladem a strachem se třesoucí, držící svazek klíčů od družstevního bytu a vztyčená uprostřed desítek, možná stovek tisíců jiných rukou v šedivém příkrovu končící totality. Na konci druhém pak protažená tvář zírající do propasti hlubokého zoufalství z toho, kam jsme to dopracovali. Ve ztrápených očích se zračí děs a nemá otázka – existuje vůbec nějaká spravedlnost na tomto světě, když se nám neplní sny, pro které jsme tolik udělali – zacinkali jsme klíči na náměstí, a to ještě jen někteří z nás?

Můžeme být samozřejmě jen vděční, že se předání moci v Československu 1989 obešlo bez větších tragédií a že na to stačil cinkot klíčů. Jenže co za takové cinkání nárokovat? Zacinkali jsme a neobjevil se ráj na zemi! Podvedli nás! Američani, Brusel, Merkelová, celý svět, všechno jedna pakáž, v čem jsou lepší než to, co jsme tu měli předtím?

Ono rozčarování, zklamání z dějin, je v českých moderních politických dějinách ukotveno pod Havlovým trochu legračním, ale venkocem výstižným termínem „*blbá nálada*“ někdy od roku 1997 jako mentální podhoubí země uzavřené do sebe sama. Nicméně kořeny této frustrace sahají už do pradávných dob, jsou generaci za generací trpělivě předávány s mateřským mlékem potomkům nejvyšších husitských tradic hrdě třímajících korouhev s nápisem *Tato země je naše!* až do chvíle, kdy se zase všichni rozhodnou o nás bez nás. Protože celý svět nemá nic jiného na práci než být proti nám a nám nezbyvá než být po husitsku proti všem, sami se sebou, na gumovém člunu uprostřed bahnivého rybníka blbě nálady.

Jenže když vidíme, jak se za svá práva dokážou bít občané jiných zemí, těžko se ubránit dojmu, že i ta naše nespokojenost je tak nějak na pohodu. Tam, kde Ukrajinci na Majdanu uprostřed občanské revoluce nasazují životy, kde stovky tisíc Poláků v rozdělené zemi demonstrují proti autoritářským tendencím vlády, tam kde Rumuni vycházejí v milionech do ulic na protest proti prokorupčnickým zákonům, tam my, řečeno s Krylem,

brbláme spolu u piva, jak brblali vždycky, jen teď je to na Facebooku. A hodně z nás by se při tom brblání jistě shodlo, že *Za tohle jsme klíčkama necinkali!* Jenže za co jsme tedy cinkali?

Byl motivem přelud svobody a demokracie, který před námi vyvstával jako fénix z popela totality? Byl to konec strachu, státního násilí, buzerací, režimní stupidity, ostatného drátu kolem země? Chtěli jsme hlavně patřit na Západ, chtěli jsme do Evropy? Nebo tím lákadlem byla *Coca-Cola*, *Big Mac*, Stouni, bavoráky a svítící výlohy? Přesvědčil nás příslib nových příležitostí pro podnikání, studium, cestování, dobrodružství? Možnost stát na vlastních nohou? Nebo bychom to ani tehdy neuměli definovat?

Ať už se ta směs pocitů, nadějí, iluzí, snů, strachů a očekávání tenkrát namixovala jakkoliv, ukazuje se, že ani 27 let od pádu režimu nám nepomohlo překonat velkou část myšlenkových vzorců minulých dob. Stále chováme obrovskou nedůvěru k okolnímu světu i k vlastním institucím a vlastně i sami k sobě, pořád nemáme jasno, která z velmocí je pro nás spojencem a která rizikem, vrstvy mnohaleté bolševické indoktrinace se sloupávají pomalu, zvláště když se její dědicové snaží s rostoucí troufalostí nahazovat nové a nové. Své spojence buď vytěžujeme nebo okopáváme, často zároveň, aniž bychom přinášeli alternativu, část politické a podnikatelské reprezentace v čele s prezidentem nemá problém hrát roli užitečných idiotů a trojských koňů zájmů, které pro naši republiku rozhodně nepřinášejí nic pozitivního...

A většina stále mlčí. Možná se o vývoj v zemi nezajímá, možná nikomu a ničemu nevěří, tak jako ničemu nevěřila před změnou režimu, možná rezignovala, možná naopak souhlasí a obdivuje, možná není spokojená, ale nedává to najevo. Pražský hrad byl zprivatizován, část ministerstev začleněna do holdingu, druhý nejbohatší muž země, vicepremiér a šéf nejpopulárnější strany otevřeně ignoruje parlament a touží po nemilosrdném ose-kání demokratických pravidel, to všechno na vlně pomsty vůči předchozím zkorumpovaným kádrům, které se při své neschopnosti vzmohly na setinu toho, co probíhá dnes. Přitom roste touha po silné akceschopné ruce, která nebude svazována ohledy, žvaněním, zdlouhavými procesy a všechno za nás vyřeší. Co na tom, že všechna ta demokratická pravidla a právní pojistky byly vynalezeny právě proto, aby lidi chránily před nimi

samotnými, před tou atavistickou touhou nechat si nevědomky a dobrovolně všechno zničit? Zase si to nejspíš uvědomíme, až bude pozdě.

Pořád chceme, aby někdo zařídil, že bude líp, i když možná ve skutečnosti hlavně toužíme po jistotě, že nebude hůř, abychom se mohli spolehnout, že neztratíme i to nedostatečné, co jsme nabyli. Hlavně, abychom se nemuseli bát o budoucnost, aby se vrátil ten pocit předvídatelnosti života, jenž je pro mnohé důležitý natolik, že by se smířili i s klecí, která by kolem nich stála. Odtud ty lživé a iluzivní návraty do starých dobrých časů, kdy všichni měli práci, zboží možná nebylo tolik, ale nikdo nestrádal, nebyli žebráci a kdo chtěl, tak se na dovolenou k tomu moři stejně dostal, a Bulharsko rozhodně není nic pro ostudu, bydlelo se v panelácích jako dneska, tak jakýpak copak, v televizi byly slovenské pondělky a Menšík uměl vyprávět a Kája zpíval jako bůh a každé se nějak protlouk, stranu stejně nikdo nebral vážně a kromě disidentů, což byli stejně divný lidi, si vlastně nikdo neměl pořádný důvod stěžovat.

A my si vlastně nechceme stěžovat doopravdy. To je moc práce, výsledky za dlouho, navíc kdoví jestli. Nadávat na poměry v bezpečné vzdálenosti? Žádný problém! Ale pozorně sledovat veřejné dění a poměřovat zdání s realitou? Brát se za svá práva? Hnát politiky k odpovědnosti? Protestovat jako u sousedů klidně několik dnů v kuse? Kdy naposledy se něco takového ve větším měřítku stalo? Kdy jsme zvedli zadek ze židle a ukázali, na čem nám záleží? Při *Děkujeme, odejděte?* Nebo snad při červených kartách proti Zemanovi?

Občanská společnost je u nás ze strany politické reprezentace dlouhodobě stigmatizována, od dob klausovského opovržení převládá zcela mimošný výklad demokracie jako práva jednou za čtyři roky navolit figurky na šachovnici, poskytnout jim bianco šek a v mezičase jen mlčky přihlížet, i kdyby se hrálo mimo hrací pole.

Demokracie je dokonce vnímaná jako něco negativního, co zdržuje, co komplikuje život, co není efektivní, co brání, aby bylo rychle líp. Přitom pomalý a složitě vyjednávaný demokratický proces by měl být racionálně bráný jako nutná cena, kterou dobrovolně platíme za obranu před tím, aby se někdo mohl efektivně vydat na cestu, na níž bychom nakonec platili násobně víc. Jen málo si uvědomujeme, že tou největší hodnotou demokracie je právě její schopnost prostřednictvím soustavy kontrolních mechanismů a pojistek bránit znásilnění systému a společnosti.

Zatím na obzoru můžeme pozorovat první obrysy toho, co nás čeká, pokud demokratická pravidla hry obětujeme na oltář neurčitých příslibů lepšího Česka. Samozřejmě, že je možné stát řídit jako firmu, jen při tom jdou všechny ohledy stranou, veškerá moc se soustředí do jednoho místa a nesouhlas končí vyhazovem. Jak ukazují příklady z Polska či Maďarska, ostatně i Turecka, změna režimu vůbec není složitá, dochází k ní pod závojem vznešených nebo čistě pragmatických důvodů, které na první pohled dobře působí, ale většině voličů při nich nedochází, co se za nimi doopravdy skrývá. Z klidné a relativně úspěšné země se během několika měsíců stane autokratický režim jedné strany či jednoho muže.

Orbán otěže drží pevně a na vlně nacionalistické rétoriky se v čele státu opevnil zákony, prebendami poslušným, přistiháváním křídel politické i mediální konkurenci. Totéž ve zrychleném režimu probíhá právě teď v Polsku, vládní zásahy jedné strany sahají až na úroveň ústavy, vláda vyhrožuje vězením opozičním poslancům, omezuje svobodu shromažďování, mění veřejnoprávní televizi v propagandistický nástroj, plánuje znárodnění regionálního vysílání. Erdogan se rozhodl absolutní moc uchvátit ještě radikálněji a bez slitování, ve vězení skončily tisíce lidí po celé zemi.

Tady všude vidíme, že autokrat, který dostane příležitost a moc, nezaváhá. Málokterý to oznámí před zvolením, my máme to smutné štěstí, že aspirant na příštího premiéra se pohrdáním vůči demokratickým pravidlům netají, přiznává se k němu otevřeně a bez uzardění, ruku v ruce s prezidentem zpochybňuje nezávislost veřejnoprávních médií, parlament je pro něj žvanárna, Poslaneckou sněmovnu by osekal na polovinu, osekal by možnost pro vícenásobnou kandidaturu poslanců a Senát úplně zrušil. Žádné instituce nejsou potřeba, pokud všechno stejně rozhoduje jeden šéf. My rozhodně nemůžeme tvrdit, že jsme nebyli včas varováni, jen imaginace mnohých nedosahuje tak daleko. Přitom se stačí podívat přes kopec.

Dát si do správných relací všechny tyto vztahy představuje nějakou práci samo o sobě, natož ve chvíli, kdy se celý svět otřásá společně s námi. A zrovna teď se to schází skutečně pozoruhodně.

Z krize 2008 se svět zvedá dlouho, namáhavě a s rizikem, že si jen na dluh kupujeme odklad před dalším propadem. Globální politické síly také ztratily přehlednost studené války, nestabilita nese další nestabilitu. Poválečné jistoty dlouhých desetiletí se kymácejí v samých základech.

Lokální konflikty a tragédie přenášejí své důsledky daleko za hranice, miliony lidí jsou v pohybu. Ekonomická propojenost světa dosahuje bezprecedentní úrovně a efekt motýlích křídel můžeme sledovat někdy v přímém přenosu. Rychlost přenosu důsledků nikdy nebyla tak vysoká a čas na reakci tak krátký.

K tomu připočteme technologickou revoluci, která staví na hlavu jeden obor za druhým a způsobuje šoky obdobné, ovšem násobně rozsáhlejší než revoluce 19. století – pod nemilosrdný tlak se dostávají tradiční modely práce, rodinných vztahů, životního stylu i vzdělávání, byznysová, společenská, mediální i politická pravidla. Komplexnost problémů roste, podmíněnost a vzájemná závislost vlivů také. Lidská duše jen klopýtavě a vyčerpaně následuje.

Uspokojení potřeb miliard lidí není možné bez sofistikovaných nástrojů založených na automatizaci, uniformitě a potlačování lidského faktoru. Opakujeme průmyslovou revoluci v nových dokonalejších kulisách, jen Chaplinův malý človíček už neutahuje u pásu šrouby, ale slouží jemnější a nesrovnatelně efektivnější technice v kultivovanějším prostředí. Nároky společnosti vyžadují všechno kdykoliv a okamžitě, ve stejné kvalitě, na jedno kliknutí a bez jakýchkoliv komplikací. My všichni se navzájem předěláváme na součástky dokonale seřízených procesů, služeb a nástrojů, do nichž i špetka lidskosti musí být promítnuta s pečlivě promyšleným marketingovým záměrem. Nejpřirozenější reakcí je touha po uchování statu quo, po represí, po zvýšení pocitu bezpečí.

Nové technologie k tomu poskytují až strašidelně mocné nástroje s permanentním dozorem. Prostorové kamery, silniční radary, sledování aktivity mobilních telefonů, sledování internetové aktivity uživatelů, registry účtů, registry zdravotních informací, kontrolní hlášení, elektronická evidence tržeb, registrace hazardních hráčů, kompletní dohled nad tokem všech internetových dat a nad tím vším se rozbíhají nekonečné možnosti analýz velkých dat. Kolik skutečné svobody v tom zbývá? Nejcennějším zbožím začne být anonymita, již si budou schopni zajistit buď pouze naprostí společenští outsideri nebo naopak ti nejbohatší, kteří si budou moci financovat kolem sebe ochranný informační systém. Na všechny ostatní zbude iluzorní útěcha *Kdo nic neprovedl, nemá se čeho bát*.

Dokonce se začíná mluvit o tom, že v době posedlé hodnocením bude za chvíli každý z nás nositelem individuálního společenského skóre

vyjadřujícího společenskou hodnotu – na konci roku 2015 se objevily zprávy, že v Číně už takto komplexní systém nazvaný *Sesame Credit* zavedli. Boj o nejen internetovou duši se jistě neomezí na autoritářskou Čínu.

Psychické nároky na organismus tak rostou na všech stranách – nová generace žije v dramaticky odlišném světě než všechny předchozí a neexistuje mechanismus, který by nám umožňoval zpracovávat v dosta-tečné kvalitě a rozmyslu všechno, co se kolem nás děje. Vzdělávací proces má kořeny v méně turbulentní minulosti, takže nestačí reflektovat přítomnost, natož aby byl schopen připravovat na budoucnost. Někteří náhodou, jiní vlastní zásluhou disponují výbavou či prostředky, které jim umožní turbulence zvládnout. Jiní rezignují. A část z nich svou rezignaci přetaví do agrese. Není divu, snad vůbec poprvé v historii velká část dospělé generace nepředpokládá, že by se další generace měla mít lépe než ona, navzdory celosvětově zlepšujícím se životním podmínkám.

Navíc, jak uvádím v textu *Ovce Wall Streetu*, statistiky ukazují na opětovné rozevírání nůžek mezi bohatými a chudými, na velkou koncentraci extrémního bohatství v rukou skupiny privilegovaných a na nízkou sociální propustnost společnosti, což prohlubuje pocit nespravedlivého, byť celkově bohatšího světa.

V takovém prostředí lze snadno dospět k pocitu, že jednotlivec bez velkého majetkového či vlivového zázemí není schopen nic ovlivnit. Dochází ke ztrátě zájmu o sledování veřejného dění, všechny politické prvky se házejí do jednoho smradlavého koše, oslabuje se osobní občanská angažovanost. Logika je jednoznačná: pokud nemůžu nic ovlivnit, pak za nic nemůžu nést odpovědnost a logicky ji musí nést někdo jiný. Přičemž v nejistých časech se z odpovědnosti záhy stane vina.

Komu jinému ji přičíst, než těm nahoře, těm zkorumpovaným, do sebe zahleděným, od lidu odtrženým elitám. Marné je vysvětlovat, jak je ten pojem rozplizlý, že elity nehrají jako jeden muž či žena, ale často proti sobě, jakkoliv se dokážou v měnících se podmínkách pochopitelně rychleji orientovat a jakkoliv určitou část zájmů sdílejí společně. Jako primitivní nálepka k odvedení negativní energie slouží elity skvěle.

Hněv spravedlivě rozhořčených pak nasměřují jiní příslušníci elit (sic!). Takto vyhrál Zeman, Babiš, Trump či Brexit, podobně chce vyhrát Le Penová, na totožné mechanismy spoléhal Wilders nebo Hofer. Často za antisystémovou volbou stojí do jisté míry oprávněný vztek, rozčarování, po-

cit odstrčenosti či zoufalství, ale mnohdy jen nepromyšlený rozmar, lehkotvážná touha „*zkusit to jinak*“, protože tohle, v čem žijeme, se přece už nedá snášet! Jen si zkuste den co den číst vydání *Blesku* a dívat se každý večer na *Prima zprávy* – projevy apokalypsy začnete nacházet za každým rohem. Nasadit psí hlavu establishmentu je pak vlastně přirozená reakce, horší je uvědomit si, že se tak ke slovu dostanou mnohem nebezpečnější monstra připravená rozvrátit celý systém. Lidská mysl však tragicky často nedokáže předjímat špatné následky svých rozhodnutí a jejich negativní dopady většinou podceňuje. Zároveň skutečné ohrožení mnohdy ani nedokáže identifikovat.

V této souvislosti se zdá stále nedocenená role mediálního prostředí. Přestože se dlouhodobě hovoří o oslabování tradičních médií, neznamená to, že by právě média neměla nadále zásadní vliv na to, jakým způsobem jsou jednotlivé jevy, události a sdělení interpretovány. Právě naopak, virtuální realita tvořená informačním mišmašem od tisku, přes televizi, po internetová média a sociální sítě dnes překrývá skutečnou realitu mnohem těžším závojem než kdy dřív a odhrnout ho stojí násobně větší úsilí.

Souvisí to s obecnou proměnou mediální krajiny, kterou v souvislosti s rozmachem televize nejvíc zpopularizoval americký analytik médií Neil Postman ve své knize *Ubavit se k smrti*. Po vítězství Donalda Trumpa se jeho závěrům znovu dostalo zvýšené pozornosti, protože právě schopnost vzbuzovat pozornost, bavit, šokovat a vyrábět obsah nabitý virálním potenciálem, jakkoliv vulgárním, urážlivým, lživým nebo mimo faktickou stránku věci, byla jednou z dominantních příčin prezidentova mediálního a následně i politického úspěchu.

Postman už při popisu fenoménu televize tvrdil, že záplava neustále mizejících sdělení tlačí na povrchnost a emoce, potlačuje racionalitu, odstup, nadhled a dostatečný klid na reflexi a analýzu. Vizuální stránka převládá nad textovou, sdělení jsou podávána stále jednodušším způsobem a s co nejmenšími nároky na příjemce informací, redukuje složité procesy a problémy na pár obrázků či hesel a poskytují pouhou iluzi, že jim na základě křiklavých titulků může kdokoliv porozumět. A Trump, jako dlouholetá showbyznysová postava, se svým vítězstvím v prezidentské volbě stal prozatímním vrcholem tohoto trendu.

Když se podíváme na žebříček nejsledovanějších médií, pak musíme dospět k závěru, že společnost se rozhoduje primárně podle primitivně zpracovaných a ve své většině nepodstatných informací. Sledovanosti věvodí komerční televize, bulvární a zábavné tituly, obsah sázející na to, že divák, čtenář a uživatel je omezený idiot a že jen díky velkému množství omezených idiotů spokojených s obsahem pro omezené idioty bude dostatek argumentů pro inkasování inzerce určené omezeným idiotům. Stejně mediální domy následně šokovaně informují o šokujících výsledcích voleb a předvádějí pohoršení nad tím, že se jimi tolik oblíbení omezení idioti skutečně rozhodují jako omezení idioti.

K tomu všemu se byznysovým standardem webu stal princip obsahu zadarmo výměnou za reklamu, což jednak rozbilo produkt jako takový a zničilo jeho hodnotu, jednak prohloubilo závislost na zadavateli inzerce. Média musí přitahovat pozornost uživatelů každým titulkem, nikoliv pravidelným balíkem informací, jako tomu bylo za starých časů v rámci jednoho vydání, kde bylo namixované zpravodajství, přes zábavu po sport. Ve studiích z nedávné doby se navíc objevují statisticky prokázané závěry, že vymyšlené skandální zprávy se šíří rychleji než ty ověřené a pravdivé, popřípadě než následná uvedení na pravou míru. Jaký dopad to má pro občany na jejich schopnost rozumět dění a rozhodovat se, není třeba dlouho domýšlet.

Množí se také obsah produkovaný přímo na klíč potřebám komerčních firem, často ho vyrábějí firmy samotné a leckdy v kvalitě, která díky investovaným prostředkům formou a někdy i zpracovaností obsahu předčí výstupy redakční. Že je vyznění obsahu posunuto, že odvádí pozornost od podstatného nebo že zamlčuje klíčové informace, čtenář tím spíš nepozná. Kombinací finanční síly a vlastní produkce tak dokážou firmy mediální obraz zastínit či přemalovat snadněji a zručněji, než by to bylo možné bez efektivních nástrojů digitální doby.

Kromě toho jsou transakční modely koncentrovány v rukou stále menšího počtu obřích globálních hráčů, jako je *Google*, *Apple* nebo *Facebook*, kteří drží technologickou a distribuční infrastrukturu, vytvářejí na sobě závislost všech aktérů trhu, ale k distribuovanému obsahu žádný vztah nemají, dokud jim neohrožuje byznys. Pokud většina prostředků určených pro žurnalistiku odtéká mimo systém, pak se to na jejich možnostech, kvalitě a podobě musí projevit. Navíc takový systém vyžaduje množství, niko-

liv kvalitu, technologické firmy opět slouží primárně svému obchodnímu zájmu, tedy zájmu svých klientů, kteří skrze ně potřebují prodávat – a tato potřeba s kvalitou obsahu souvisí jen volně.

Přitom se paradoxně z druhé strany snížil práh vstupu do odvětví a produkovat obsah už může kdokoli, kdykoliv a kdekoli. Optimisti v tom vidí demokratizaci posilující osobní možnosti jednotlivců a pestrost hlasů. Pesimisti naopak poukazují na narušení potřebného přirozeného filtru umožňující smysluplnou orientaci ve skokově rostoucím množství informací a na mizení s tím souvisejících mediálních etických pravidel. Dnes je možné publikovat cokoliv bez ověřování, bez ohledů a bez garance. Mají pravdu obě strany, nepochybně však kvantita bezcenného obsahu přebíjí kvalitu náročného, drahého a unikátního, na níž se však těžko vydělává. V historii lidstva podobné narušení paradigmatu nenastává poprvé – například při nástupu knihtisku došlo k prudkému rozmachu produkce mimo kontrolu dosavadních držitelů a distributorů pravdy se schopností psát a opisovat kanonické texty. Kdo ví, kam by to bez tohoto vynálezu renesance nebo reformace dotáhla, ovšem platila za to extrémním rozrušením starých jistot.

K tomu připočteme fakt, že nízkého prahu k produkci a distribuci obsahu jako první využívají dezinformační kampaně. Produkují informační odpad propagandistického typu, záměrně zahlcují nesmyslnými variacemi reality, aby zatemnily fakta a mysl. Není pak žádný problém najít podporu pro jakékoli tvrzení, k čemukoli poskytnout „*alternativní fakta*“ – ať už se jedná o pád Dvojčat, smrt Marilyn Monroe, následky očkování, globální oteplování, židozедnářské spiknutí nebo zvěrstva uprchlíků. Práce při vyvracení hoaxů, konspiračních teorií, manipulací a lží na takový příval nemůže stačit a člověk, který se tématem nezabývá systematicky, jen těžko sám od sebe „*selským rozumem*“ rozliší dobře zpracovaný podvrh od reality.

Oběťmi podobných klamů, podvodů, ale i jen prostých vtípů se bohužel stávají i samotní novináři, kteří pod tlakem rychlosti vydání nemají čas informace ověřovat, dohledávat zdroje a zkoumat jejich věrohodnost. V důsledku podobných chyb a selhání pak sami ztrácejí důvěru, ačkoliv někdy nezaslouženě. Bohužel se však v myslích příjemců zpráv kvůli tomu hloupě stírá rozdíl mezi chybujícími novináři a systematicky manipulujícími subjekty.

A tak sevřené ze všech stran škrťí mediální domy provoz a spirála financí, zásahu, vlivu a kvality se roztáčí v obrovské rychlosti a do nových hloubek. Slabí nevydrží, nechávají se pohlcovat velkými a mediální moc se koncentruje v rukou malých jednotek velkých vlastnických skupin s mnoha provázanými zájmy, které jsou často ve střetu či v naprostém protikladu k imperativům nezávislé žurnalistiky.

Stojíme stále ještě na počátku přerodu komunikačního modelu celé společnosti. Zatím došlo k jeho uživatelskému roztržštění – rozpadl se generačně, uživatelsky, distribučně, byznysově i obsahově, i když vlastnicky se většina trhu dostává do područí několika málo skupin či osob. Na takovou situaci se jen těžko se hledají protilátky, proto se tak slabě brání, proto nedostatečně plní svou informační a kontrolní funkci, proto je také snadno ovládnutelný mediálními parazity typu Trumpa, Zemana či Babiše.

Ti sázejí na permanentní mediální šokovou terapii, kterou zdánlivě nelze přehlédnout či přejít mlčením, z novinářů činí rukojmí povinnosti přinášet informace a zároveň jim poskytují pouze skandální potravu přitahující pozornost a zároveň pozornost odvádějící od skutečných skutků, činů, faktů a souvislostí. Jen málokteré médium dokáže v pění dní nepodlehout neustálému referování o postojích, komentářích, reakcích a reakcích na reakce na úkor analytické a investigativní práce. Zvláště těžké to je v případech, když má zpětná vazba mířit na vlastníka. Propast mezi realitou a zobrazovanou realitou se zvětšuje víc a víc.

Vyhlídky nejsou nejoptimističtější, ovšem do oči bijící populistický extrém překračující všechny hranice možného přece jenom začíná vyvolávat protireakci. V reakci na vítězství Donalda Trumpa a jeho skandály včetně obviňování tradičních médií z *fake news* začaly ve Spojených státech růst počty předplatného důvěryhodných informačních zdrojů. Zdroje skutečných fake news jsou také více na očích, část společnosti už s jejich vlivem počítá a připravuje se na obranu. Média samotná objevují cesty, jak ve zpravodajství nebýt pouhými přenašeči cizích sdělení, jimiž se postupně stávala z části z alibistických důvodů, zčásti kvůli své vlastní neschopnosti.

Dokonce i *Google* a *Facebook* pod veřejným tlakem začínají deklarovat snahu o úpravy systémů, aby upřednostňovaly kredibilní informační obsah před vymyšleným. Podobné úvahy jsou paralelně doprovázeny debatami o tom, co je přirozená potřeba ochrany společnosti a co nepřímě- řené zásahy do svobody slova, pokud by se potřeby obrany státu promítly

do zákonných omezení distribuovat určité typy obsahu. Podobných otázek přibývá. Jsou logickým, byť neblahým důsledkem toho, že šokovaná společnost tváří v tvář destabilizaci působí, jako by si se svými extrémami v rozjitřené době nebyla schopna pomoci autokorekčními mechanismy přirozeně sama, bez zásahu represivní moci. Debaty před nalezením nové rovnováhy proto budou ještě velice bouřlivé a napínavé.

Co si s tím vším počít, právě teď, v České republice roku 2017? Před posledními parlamentními volbami jsem v létě 2013 na konci *Českého nesvědění* psal následující řádky:

„Současná ekonomická, ale hlavně společenská krize je katalyzátorem hlubších změn, které mohou vyústit buď ve velkou tragédii, nebo v nastolení obrozených pravidel hry. Je možná malá šance, aby na světě vyhrálo to lepší v nás, ale možná je větší než v celém 20. století. Pokud se to podaří, pak má i česká duše šanci akceptovat svou minulost, své komplexy a svou dřívější malost. Pak má šanci konečně stát rovně a se vztyčenou hlavou na vlastních nohou a bez obcházení pravidel ukázat, co všechno v ní je.“

Jsme o čtyři roky starší a zatím se nezdá, že bychom zmíněnou šanci popadli za pačesy. Právě naopak, před dalšími parlamentními volbami stojíme na prahu nové normalizace uprostřed ještě rozkolísanějšího světa, který jen těžko hledá směr a v němž my sami hledáme směr ještě hůř. Jsme stále většinou vystrašení z přeludů a neexistujících monster, a přitom nejsme schopni dostatečně detekovat ta skutečná a čelit jim. Víme, jak všichni všechno dělají špatně, ale nenabízíme proti tomu vůbec nic svého.

Nikoliv náhodou většina našich lídrů získávala podporu na budování strachu, vymezování se proti něčemu, nikoliv hledáním energie pro něco, natož pro něco společné. Jako nejlepší mobilizace fungovala polarizace společnosti, nasměrování negativní energie proti čemukoliv, co právě šlo kolem – proti poplatkům v nemocnici, záboru Sudet, komunistům, proti levicovým řeckým scénářům, proti pravicové zhoubě, proti církevním restitucím, proti nepřizpůsobivým, Romům, bezdomovcům, bohatým, podnikatelům, živnostníkům, hospodským, feministkám, genderteroristům, ekoteroristům, pravdoláskařům, pražskokavárníkům, sluníčkářům a bůhví jakým istům, které tak okázale dehonestoval Václav Klaus následovaný zbytkem politického osazenstva. Třídní nenávist využívali jako sebepotvrzovací mechanismus dodávající identitu a sílu, jako alibi k odvrácení

pozornosti od vlastní odpovědnosti. Demonstrativně vším pohrdali a zvráceně pěstovali hrdé ostrovy negativní deviace zaštiťující se moudrými davy v duchu národního socialismu.

Nemůže proto překvapit, že nad námi všemi převládá nevíra, nedůvěra, podezírání, faleš a předstírání. Krok za krokem jsme se od sametového okouzlení propadali do zklamání, skepse a frustrace z veřejného směřování, nechali jsme v sobě vypěstovat pocit nebezpečného a nespravedlivého světa, který se o nás nestará a otáčí se k nám zády, který je nám povinován pozorností a dotacemi, aniž by nás napadlo mu cokoliv vracet. Vůbec nám přitom nedochází, že podstata problému je jinde. Že my, ve smyslu „*naše společné*“, jsme ten problém.

Největší zátěží téhle země se stal naprostý rozklad společně sdílených hodnot. Český veřejný prostor duní kakofonií, předvádí se jako absentující společenství, jako neutříděná hromada polarizovaných skupin, buněk a jednotlivců s ostny naježenými na všechny strany. Jsme prožraní nedůvěrou ke všemu kolem, stále více se uzavíráme do sebe, zpochybňujeme psaná i nepsaná pravidla, pohrdáme institucemi.

Jsme soustředění pouze na sebe sama a svůj prospěch. Zvládneme zdatně zvelebit svůj dům, svůj hrad i s přilehlým trávníkem, dokážeme dosáhnout soukromých úspěchů a nasbírat skvělé zážitky nejen při zapalování ohňů v bazénku nad skvělým moravským vínem. Země ve srovnání s koncem socialismu doopravdy na pohled leckde vypadá jako zemský ráj – opravená, klidná, bezpečná, spokojená.

Ovšem jakmile přijde na to skutečně společné, sdílené, naše, končí to maximálně u nezrale dementního pubertálního vykřikování, kdy celoživotní ateisti volají po obraně národních křesťanských hodnot, k čemuž jako důkaz místo slibů konzumují vepřové s europivem. A za konstantního nadávání na „*ty nahoře*“ dáváme demonstrativně ruce pryč od čehokoliv, co by vyžadovalo skutečnou péči o věci veřejné. Naopak veřejný prostor vnímáme pouze jako fanouškovskou arénu, v níž to mají naši favoriti nandat těm ostatním. A naši vlastní odpovědnost v rostoucím pobouření a hněvu přesouváme na bedra čím dál razantněji deklamujících politiků. Logickým vyústěním těchto emocí se stala dvojice nejdestruktivnějších politiků polis-topadové éry, kteří dnes stojí na vrcholu pyramidy moci.

Mladým národům, a Češi v jednom státě bez všech ostatních národností jsou velice mladý politický národ, obvykle k nalezení konstruktivní cesty k dospělosti, k důvěře v instituce, k vyladěným, transparentním pravidlům a vyjasněnému směřování pomůže stručně řečeno čas. Čas dost dlouhý na to, aby se naučili žít na vlastních nohou, ve svobodě a odpovědnosti. Čas, aby si ověřili, kudy cesta nevede. Čas, aby poznali, že je nezachráněn rodiče ani nový spasitel. Kromě času je však ještě potřeba soustředěné úsilí, vytrvalost a vědomí, že osobní a soukromé nemůže fungovat bez společného.

Náš společný problém představuje, že jsme nikdy v minulosti ten potřebný čas k dispozici neměli – nemohli jsme se protřpět oním mojžíšovským čtyřicetiletým očišťováním z nánosů minulosti během putování pouští, vždycky přišel příliš brzy fatální úder – Mnichov 1938, Únor 1948 nebo Srpen 1968 a my ztratili kus sebe, symbolicky i doslova. A tak i dnes dřívější viníci určují směr, potácíme se mezi obhajobou starého a pochybováním o novém, ve vzduchoprázdnu neřízeného, nepromyšleného a často i nechtěného přerodu.

Ale ještě pořád máme šanci na konci přerodu stát se vztyčenou hlavou. Ovšem nespasí nás ani dálnice, dálnice, dálnice, ani digitalizace státní správy, ani úpravy daňového systému a kontrolní hlášení, ani žádné řešení postavené čistě na pragmatickém materiálním zlepšení životní úrovně. Šmejd a blbec v lepším oblečení, s lepším jídlem, lepším autem a lepším bydlením zůstane pořád jenom obyčejným šmejdem nebo blbcem.

Když se podíváme zpátky, najdeme mnoho důkazů toho, že žádná skutečná změna k lepšímu se nikdy nemohla podařit bez aspoň malé špetky ideálů. A jsem přesvědčen, že ani ti největší pragmatičtí v roce 1989 necinkali klíči jen kvůli naději na lepší materiální zajištění. Jsem přesvědčen, že byli vystrašení, dojatí, zaskočení, pochybovační, ale přesto uhranuti kouzlem chvíle, která opravdu dokázala vyvolat iluzi víry v to legrační, marketingové a omšelé a zprofanované heslo, že pravda a láska musí zvítězit nad lží a nenávisť. A že byli připraveni mnohému uvěřit a mnohé obětovat.

Ani dnes nestačí cinkat klíči jen za materiální zlepšení, nemůžeme volit jen podle toho, kdo nám kolik slíbí vrátit z našich daní, ani výměnou za to, že se necháme řídit. Bez vědomí nutnosti svobody, občanských práv, respektu k právu, transparentnosti státní správy, důvěry v instituce a osobní

angažovanosti ve veřejném prostoru nemáme šanci zabránit nástupu autokratického režimu ovládaného z jednoho centra.

Zásadní otázkou podmiňující vše ostatní zůstává, zda rozhodující skupina voličů pochopí, že nelze budovat lepší příští kompletním bořením stávajícího. Že jediné respekt k dlouhodobým demokratickým principům při všech jejich nedokonalostech je absolutním základem. Musíme si uvědomit, že existuje zásadní hrozba připravená demokratický řád zničit, pokud k tomu dostane sebemenší příležitost, protože nic jiného není v jejím nejlepším osobním zájmu.

Můžete stokrát říkat, že něco takového není možné. Jedním z nejvíce se opakujících principů dějin je fatální rozdíl mezi fantazií průměrného člověka uvažujícího v intencích poznané reality a fantazií autokrata, která touží po moci a nemá žádné hranice. Bohužel, slušnost a naivita v začátku vždycky prohrává, na fantazii zlého nestačí. A hraje se jen o to, jestli se jí podaří probudit včas, aby se s tím ještě dalo něco dělat a běh událostí zvrátit.

Řada lidí si opravdu vážnost situace ani trochu neuvědomuje, ani si ji nedovede představit, ale ani to není omluva pro to, jak špatná čidla má velká část populace a nevidí ani to, co je do očí bijící. Ale zrovna již zmiňované Polsko, o kterém tu víme žalostně málo, slouží jako více než výmluvné varování. Jeden člověk posedlý osobní pomstou rozvrátil během děsivě krátké chvíle celou republiku a z perspektivní nové mocnosti celé Evropy vytváří neuralgický bod plný paranoie uzavřený do sebe sama a bojující proti všem, hladově toužící zlikvidovat jakýkoliv projev nesouhlasu a odporu.

Nás čeká totéž, pokud uvěříme, že to s námi myslí upřímně jeden bytostný solitér podřizující vše, co mu přijde do cesty, pouze a jen vlastní vůli a vlastnímu zájmu. Už dnes ovládá potravní řetězce mnoha druhů podnikání, za nimiž zůstávají podezřelé transakce všeho druhu. Přitom vlastní klíčová média, jeho podnikání se neobejde bez miliardových státních dotací, dohlíží dokonce na klíčové kontrolní prvky státu, je navázaný na další mediální, podnikatelské i politické hráče, krok za krokem podvazuje celý stát, a ještě hrdě deklaruje, že svého střetu zájmu nezneužívá a dělá to pro lidi.

Někteří absurditu situace viděli včas, jiní zjišťují až teď tváří v tvář novým a novým zprávám o jeho podivných byznysových i politických praktikách, že reklamní slogan o tom, jak jsme schopný národ, jen nás řídí

nemehla, jak bude líp, aby se za nás děti nestyděly, a že to prostě stačí udělat, je jen marketingová prázdnota produktu, který po rozbalení smrdí ještě víc než ty tradiční. Že je vyroben z ošizených surovin, náhražek a zdání, podle receptů minulé doby, kdy zemi vládla StB a princip jedné strany ovládající stát jako firmu založenou na strachu, nožích na krku a vydírání. Ne, neměli jsme čas očistit se od nánosů několika desetiletí zbabělosti, strachu a ponížení, proponenti minulého režimu dál mají zásadní podíl na podobě celé naší země, struktury vyrostlé na hlasitém boji proti korupci vykazují nakonec nejdeformovanější znaky.

Na naší situaci je vůbec nejsmutnější ten tragický nedostatek dostatečně přesvědčivých alternativ a nedostatek soustavně projevované občanské poptávky po nepopulistických, věcných, konsenzuálních řešeních přesahujících limity volebních období. Když neexistuje nabídka ideově a hodnotově ukotvených přístupů, nelze se divit, že uvolněné místo objeví amorfní populismus mečiarovského typu, který se nejsnáze přizpůsobuje nádobám momentálních nálad, přejímá vnější znaky poptávaných řešení jako mimikry zastírající skutečný cíl – převzetí absolutní moci. A uhranuti bezostyšností a deklarovanou akceschopností, připravují se lídři ostatních politických stran na to, jak budou moci sami sloužit, jakmile přijde pravá chvíle, výměnou za dočasný příslib drobků ze stolu. Někteří si namlouvají, že budou autokrata kultivovat, jiní svůj pragmatismus, oportunistus a cynismus maskovat ani nepotřebují.

Přesto by bylo nejhlopější rezignovat. Protože ještě stále můžeme vybírat mezi těmi, kteří nechtějí rozvrátit demokratický řád, a těmi, kterým o nic jiného nejde. Ještě stále můžeme dávat najevo svou poptávku po uvěřitelné, autentické alternativě založené na důvěře v základní hodnoty spojené s civilizačním prostorem, do kterého chceme a potřebujeme patřit. Zachránit nás opravdu může jen občanská angažovanost. A není kvůli tomu nutné hned vstupovat do politiky, stačí se systematicky zajímat o to, co se tady děje, s jakými kartami kdo hraje, a vidět, kdo je má nejvíc falešné. Nevěřit pozlátku a dohledávat fakta, neskákat na lep populismu a efektním marketingovým trikům. Pomáhat osvětou, osobní účastí ve společných projektech, podpisem na podporu kandidátů, kontrolou místního dění. Když se my sami budeme zajímat a zasazovat o veřejný prostor, nebude ho moci obsadit ten, kdo nás chce řídit, ovládat a rozhodovat o našich osudech. Ten, kdo nebere politiku jako službu, ale jako potvrzení vlastní moci.

Zkuste si v duchu zacinkat klíči a říct sami sobě, co je pro vás to opravdu nejdůležitější. A řekněte si, jestli jste za jakékoliv slibované hmotné zlepšení připraveni držet hubu a krok. Jestli svůj osud a osud téhle země chcete nechat na těch ostatních, na „*těch nahore*“ a na holdingu, nebo si odpovědnost za vlastní život nenecháte vzít. Jestli je pro vás svoboda jen předludem, nebo základní životní potřebou, bez níž se neobejdete. Ve volbách 2017 bude tohle všechno v sázce.

